

УДК 378.14

К. О. Сіненко

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

Сьогодні медіа-освіта має неабияке освітнє та соціальне значення, бо діти, школярі, студенти значний обсяг часу приділяють перегляду телевізора або відео через Інтернет, слухають аудіо за допомогою різних портативних пристроїв. Дуже часто цей процес є неконтрольованим – батьки, вчителі не фільтрують великі потоки інформації, а дітям досить складно, не володіючи основами медіа-освіти, робити це самостійно. Натомість, медіа-освіта може стати могутнім стимулом для навчання молодших школярів, здатна підвищити рівень мотивації дітей. Новітні інформаційні технології відкривають дедалі ширші можливості у сфері освіти і кар'єрного росту, змінюючи якість повсякденного життя людини. Напевно, нікого не здивує, що дитина молодшого шкільного віку має декілька акаунтів у соціальних мережах, легко справляється з кнопками телефона й щодня досліджує кіберпростір. Крім того, сучасна школа сьогодні вже не може обійтися без інформаційних технологій та використання технічних досягнень в освітньому процесі. Саме тому, вкрай необхідно готувати майбутніх вчителів до роботи з медіа під час навчання у виші для того, щоб вони могли упроваджувати їх в освітній процес початкової школи у майбутньому, використовуючи значний потенціал медіа-засобів.

Проблему формування медіа-компетентності педагогів досліджують такі вчені як: Н. Змановская, Н. Коновалова, Н. Леготина, Т. Мяснікова, О. Федоров та ін. В Україні означена проблема знаходиться лише на стадії розробки, а серед учених, які досліджують її можна назвати таких: В. Імбер, Ю. Казаков, К. Овсянникова, В. Осадчий, Г. Онкович та ін. Зазначимо, що сьогодні у процесі професійної підготовки майбутніх спеціалістів початкової галузі медіа-освіта впроваджується фрагментарно, цей процес ще не набув рис системності. Крім того, проблема формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів ще потребує ґрунтовного дослідження як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Отже, мета даної статті полягає в теоретичному аналізі проблеми формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів для подальшого визначення шляхів її формування у майбутніх педагогів.

У науковій літературі дослідженню проблеми формування медіа-компетентності студентів значну увагу приділяють російські дослідники, натомість, stále визначення поняття «медіа-компетентність» на сьогодні

відсутнє. Певні автори виокремлюють медіа-компетентність в окрему дефініцію, інші – ототожнюють з медіа-грамотністю.

У довідкових джерелах (С. Гончаренко «Український педагогічний словник») медіа-компетентність визначається як «напрямок у педагогіці, представники якого виступають за вивчення школярами закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно тощо)». Провідні завдання медіа-компетентності вбачаються в:

- підготовці нового покоління до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації,
- навчанні людини розуміти інформацію, усвідомлювати наслідки її дії на психіку,
- опануванні способів спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою сучасних технічних засобів та сучасних інформаційних технологій [1].

Д. Букингем визначає медіа-освіту як процес навчання і вивчення медіа, а медіа-грамотність особистості – як результат цього процесу – комплекс знань і навичок, яких набувають учні [2]. Як бачимо, автор виокремлює поняття «медіа-компетентність» в окрему категорію та вважає, що необхідною умовою її формування є медіа-освіта в тому чи іншому освітньому закладі.

Як зазначає А. Сілверблат, у процесі медіа-освіти особистість відчуває чимало перешкод: «елітарність», складність мови медіа, емоційний характер медійного впливу [3]. Схожої думки дотримується Л. Сімелі, який додає до цього ще й неготовність учнів використовувати свої медіа-освітні вміння в широкому соціальному контексті [4]. Як бачимо, автори доводять, що хоч медіа-компетентність і є результатом медіа-освіти, на жаль вона не формується стихійно, а потребує цілеспрямованого управління означеним процесом.

На думку Д. Алверман та Д. Мун, медіа-компетентність дає людям розуміння того як медіа-тексти, що є частиною щоденного життя, допомагають пізнанню світу в різних соціальних, економічних і політичних ситуаціях. У свою чергу, медіа-грамотність покликана сформулювати у читачів і авторів активну позицію щодо сприйняття й створення медіа-текстів [5].

При цьому потрібно вміти знайти баланс між різними шляхами досягнення медіа-компетентності. Йдеться як про навички створення відео- і радіозаписів, уміння вибрати і записати теле- чи радіопередачу, підготувати основні типи медіа-текстів, так і про теоретичні засади, наприклад, знання про те, що таке інформація, комунікація, текст та інші аспекти розуміння сутності медіа. Так, стає очевидним, що медіа-освіта займає ключові позиції не лише у навчанні школярів, а й дорослих.

Провідний фахівець з медіа-освіти О. Федоров визначає медіа-компетентність особистості як сукупність умінь вибирати, використовувати, критично аналізувати, оцінювати, передавати й

створювати медіа-матеріали в різних видах, формах і жанрах, аналізувати складні процеси функціонування медіа в соціумі [6].

Вчений пропонує систему діагностики медіа-компетентності майбутніх фахівців, показники якої дають уявлення про розвиток їх особистості на основі оцінювання ступеня прояву властивостей, які розкривають можливості багатосторонньої взаємодії з медіа-текстами, розвиток уявного мислення, перцептивних умінь, творчих здібностей, усвідомлення естетичних принципів, які використовуються в різних видах медіа-текстів.

О. Федоров визначив та схарактеризував такі показники розвитку медіа-компетентності особистості:

- мотиваційний (мотиви контактів з медіа-текстами: жанрові, тематичні, емоційні, гносеологічні, гедоністичні, психологічні, моральні, інтелектуальні, естетичні, терапевтичні);
- контактний (частота спілкування/контакту з медіа текстами);
- інформаційний (знання термінології, теорії й історії медіа-культури, розуміння процесу масової комунікації і медійних впливів у контексті реального світу);
- перцептивний (здібності до сприйняття медіа-текстів);
- інтерпретаційний (уміння інтерпретувати, аналізувати медіа-тексти на основі певного рівня медіа-сприйняття);
- операційний/оцінний (вміння створювати/розповсюджувати власні медіа-тексти);
- креативний (наявність творчої складової в різних аспектах діяльності (перцептивної, ігрової, художньої, дослідницької та інших), пов'язаної з медіа) [7].

Ми вважаємо, що перцептивний, інтерпретаційний, креативний, та мотиваційний показники виступають базовими, адже на основі здібності до сприйняття образів, розуміння, переробки змістів, художньої концепції твору і мотиву «спілкування» з медіа-текстами відбувається формування оцінок, знань, способів діяльності медійної аудиторії.

Цікавою для нашого дослідження є розроблена О. Федоровим модель формування медіа-компетентності і критичного мислення студентів педагогічних вишів на заняттях медіа-освітнього циклу. У межах розробленої моделі вчений виділяє теоретичну та практичну складові. До теоретичної входять: блок підготовки майбутніх вчителів у галузі теорії медіа і медіа-освіти, блок розвитку медіа-освітньої мотивації і технології. Практична складова вміщує блок креативної діяльності, блок перцептивно-аналітичної діяльності [6]. Як бачимо, О. Федоров робить акцент на розвиток критичного мислення у процесі формування медіа-компетентності майбутніх фахівців, вважаючи його однією зі складових медіа-компетентності.

Інший погляд на структуру медіа-компетентності подає німецький педагог В. Вебер:

- відбір і використання пропозицій медіа;
- розробка свого власного медіа-продукту.

Крім того, в термінах змісту, обидві форми включають знання та аналітичні здібності, пов'язані з креативними можливостями, на яких засновані різні види медіа; передумовами для ефективного використання медіа; економічними, соціальними, технічними, політичними умовами, які пов'язані з виробництвом і розповсюдженням медіа-продуктів [8].

Як бачимо, В. Вебер вважав, що однією зі складових медіа-компетентності майбутнього вчителя є вміння розробляти власний медіа-продукт, що є принциповим для нашого подальшого дослідження.

Цікавим є думка Л. Найдьонова, який подає критерії медіа-компетентності для її діагностування, а саме: індивідуальну компетентність та середовищні чинники. Оскільки в конкурсній роботі ми досліджуємо медіа-компетентність майбутнього вчителя початкових класів, зупинимось більш детально на характеристиці індивідуальної медіа-компетентності як показника готовності до здійснення медіа-освіти молодших школярів.

Так, Л. Найдьонов трактує індивідуальну компетентність як здатність особи отримувати, використовувати, аналізувати, розуміти й створювати медіа-продукцію. До складу індивідуальної медіа-компетентності входить широкий набір навичок, які дають змогу підвищити рівень обізнаності щодо інформаційного простору, здійснювати критичний аналіз, творчо розв'язувати проблеми, створювати новий зміст (контент) і спілкуватися. У структурі індивідуальної медіа-компетентності вчений виділяє 3 компоненти: технічний, критичний, комунікативний [9].

Технічний компонент (користувацькі здібності) пов'язаний з використанням медіа і концентрується на взаєминах між індивідом і різними медіа-засобами. Технічні навички розвиваються як адаптація індивіда до специфічних вимог, які висувають медіа до своїх користувачів. Важливими при цьому є доступність медіа та готовність до їх використання. Доступність характеризує можливість отримувати доступ до медіа-засобів, а використання – стосується певних дій індивіда при користуванні медіа, коли медіа стає засобом досягнення його мети.

У свою чергу, когнітивний компонент (критичне розуміння) – пов'язаний з когнітивним аспектом критичного усвідомлення й оцінювання змісту медіа-тексту і концентрується на відносинах між індивідом і змістом (контентом) інформації. У когнітивному компоненті можна виділити низку когнітивних операцій:

- здатність читати і декодувати медіа-текст;
- здатність класифікувати медіа-тексти за його окремими якими чи за значущістю;
- здатність оцінювати медіа-контент за різними ознаками.

І, нарешті, комунікативний компонент (здатність до спілкування) пов'язаний частково з технічним і когнітивним компонентами, адже

здатність спілкуватися за допомогою медіа вимагає і технічних знань, і когнітивних здібностей. Він концентрується на стосунках, які індивід будують з іншими за допомогою медіа-засобів створення контенту, включаючи соціальні відносини, громадську участь тощо [10].

Останнім часом медіа-педагоги висувають нове бачення медіа-компетентності, називаючи її інтермедіальною компетенцією. Зокрема, такі дослідники, як Л. Сема і Е. Пейліоте стверджують, що «інтермедіальність кидає виклик викладачам і студентам, щоб критично дослідити їх світогляд і довести, що вивчення медійних уявлень раси, гендеру, класу, віку буде настільки ж важливим, як і вивчення ідей і смислів медіа-текстів» [11].

Сучасні дослідники (В. Імбер, Ю. Казаков, К. Овсянникова, В. Осадчий, Г. Онкович) зазначають, що професійна медіа-компетентність майбутнього вчителя характеризується наступними показниками:

- мотиваційний: різносторонні мотиви медіа-освітньої діяльності: емоційні, гносеологічні, гедоністичні, етичні, естетичні і др.; прагнення до вдосконалення своїх знань і вмінь в галузі медіа-освіти;
- інформаційний: систематична інформованість, вагомі теоретико-педагогічні знання у галузі медіа-освіти;
- методичний: розвинені методичні уміння у галузі медіа-освіти (наприклад, уміння дати установку на медіа-сприйняття, пояснити причини, умови і характер виникнення явища, уміння розвивати сприйняття учнів, виявляти рівні їх розвитку у області медіа-культури, обирати оптимальні методи, засоби і форми проведення занять, дослідницькі уміння та ін.) і яскравий педагогічний артистизм (загальна педагогічна культура, зовнішній вигляд, самопрезентація, самоконтроль, наявність зворотного зв'язку з аудиторією і т.д.);
- практико-операційний (діяльнісний): систематична медіа-освітня діяльність в процесі навчальних занять різних типів, активна дослідницька медіа-педагогічна діяльність;
- креативний: яскраво виражений рівень творчого начала в медіа-освітній діяльності (тобто виявлення гнучкості, мобільності, асоціативності, оригінальності, антистереотипності мислення, розвиненості уяви, фантазії і т.д.) [12; 13].

Отже, медіа-компетентність майбутнього вчителя початкових класів розуміється нами як складова його професійної компетентності, що передбачає здатність бути носієм і передавачем медіа-культурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіа-простором, створювати власний медіа-продукт та використовувати його в освітньому процесі початкової школи.

Список використаної літератури

1. **Гончаренко С. У.** Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. –376 с.
2. **Buckingham D.** Media

Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge, UK : Polity Press, 2003. – 219 p. **3. Silverblatt A.** Media Literacy. – Westport, Connecticut, London, Praeger, 2010. – 449 p. **4. Semali L.** Literacy in Multimedia America. New York. – London : Falmer Press, 2000. – 243 p. **5. Alverman D. E.,** Moon J. S., Hagood M. C. Popular Culture in the Classroom. – Newark, Delaware : International Reading Association, 1999. – 258 p. **6. Федоров А. В.** Медиаобразование будущих педагогов / А. В. Федоров. – Таганрог : Кучма, 2005. – 314 с. **7. Федоров А. В.** Медиаобразование в США, Канаде и Великобритании / А. В. Федоров, А. А. Новикова, В. Л. Колесниченко, И. А. Каруна – Таганрог : Кучма, 2007. – 256с. **8. Вебер В.** Портфолио медиаграмотности / В. Вебер // Информатика и образование. – 2002. – № 1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.infojournal.ru/iournal_arxiv/2002/ **9. Медіакультура** особистості: соціально-психологічний підхід: Навчально-методичний посібник / За ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. – К. : Міленіум, 2010. – 440 с. **10. Мясникова Т. В.** Развитие медиакомпетентности студентов университета / Т. В. Мясникова: Автореф. дис. канд. пед. наук 13.00.01 / Т. В. Мясникована. – Оренбург, 2011. – 24 с. **11. Горюнова О.** Медиа: история экспансии. / О. Горюнова // Краткий конспект курса лекций: «Медиа история экспансии». – 2001. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dxlab.org/ru/lectures/index.htm> **12. Зазнобина Л. С.** Медиаобразование: идеи и перспективы / Л. С. Зазнобина // Педагогическая информатика. – 1994. – № 3. – С. 19–23. **13. Іць С. В.** Використання медіаосвітніх ігор для формування медіаосвітньої компетентності учнів початкової школи / С. В. Іць [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/cgi/oai2>

Сіненко К. О. Проблема формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів у науковій літературі

У статті проаналізовано проблему формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів у науковій літературі. Досліджено і розкрито поняття «медіа-компетентність». Визначено сутність і структуру поняття «медіа-компетентність» у сучасному медіа-просторі та проаналізовано основні підходи до визначення показників розвитку медіа-компетентності, як складової професійної компетентності, що передбачає здатність бути носієм і передавачем медіа-культурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіа-простором, створювати власний медіа-продукт та використовувати його в освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: медіа-освіта, медіа-компетентність, медіа-засоби, майбутні учителі початкової школи.

Синенко К. О. Проблема формирования медиа-компетентности будущих учителей начальных классов в научной литературе

В статье раскрыта проблема формирования медиа-компетентности будущих учителей начальных классов в научной литературе. Исследовано и раскрыто понятие «медиа-компетентность». Раскрыта сущность и структура понятия медиа-компетентность в современном медиа-пространстве и проанализированы основные подходы к определению показателей развития медиа-компетентности, как составляющая профессиональной компетентности, предполагает способность быть носителем и передатчиком медиа-культурных вкусов и стандартов, эффективно взаимодействовать с медиа-пространством, создавать собственный медиа-продукт и использовать его в образовательном процессе начальной школы.

Ключевые слова: медиа-образование, медиа-компетентность, медиа-средства, будущие учителя начальной школы.

Sinenko K. The Problem of Media Competence of Primary School Teachers in the Scientific Literature

The article revealed the problem theoretically forming media competence of primary school teachers in the scientific literature. Analyzed and disclosed the concept of media competence.. The essence and structure of the concept of media competence in modern media space and analyzes the main approaches to defining indicators of media competence as a component of professional competence, providing the ability to be a carrier and transmitter of media and cultural tastes and standards effectively with the media space create your own media product and use it in education primary school.

Key words: media education, media competence, media facilities, primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучасва В. В.

УДК 371.133

Л. Г. Цибулько

ТВОРЧИСТЬ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасне суспільство все більше усвідомлює свою залежність від якості освіти, оскільки рівень і система знань істотно впливають на ефективність діяльності людини в соціумі. Прогрес соціально-